

VICTOR HUGO

GAVROCHE

COSETTE

Fragmente din romanul
“MIZERABILI”

Editura HERRA

CUPRINS

GAVROCHE	5
Micul Gavroche.....	7
Gavroche ocrotește doi copilași.....	9
Elefantul.....	16
Gavroche pornește la luptă.....	28
Gavroche la ridicarea baricadelor.....	34
Noaptea pe baricadă.....	39
Asaltul baricadei.....	50
Micul erou.....	54
COSETTE	59

Micul Gavroche

În vremea aceea puteai întâlni adesea pe Boulevard du Temple un băiat de vreo unsprezece-doisprezece ani, care era adevărata întruchipare a ștrengarului. Purta pantaloni lungi, bărbătești, și o bluză femeiască. Dar nici pantalonii nu-i avea de la taică-său și nici bluza de la maică-sa. Niște oameni străini îl îmbrăcaseră, de milă, în aceste zdrențe. Totuși, băiatul avea și tată și mamă. Taică-său însă nu-i purta de grijă, iar maică-sa nu-l iubea; astfel, pe drept cuvânt, putea fi socotit orfan.

Se simțea la largul lui numai pe stradă. Era un băiat palid și bolnăvicios, dar isteț, îndemânat, zglobiu și tare glumeț.

Nu stătea niciodată la un loc; hoinărea pe străzi cântând, scormonea prin canale de scurgere, șterpelea pe ici, pe colo, cu haz și îndemânare, așa cum fac pisicile sau vrăbiile, râdea când i se spunea ștrengar și se mânia când i se spunea haimana.

N-avea nici casă, nici masă, nici pe cineva care să-l iubească și să-l mângâie, dar lui nu-i păsa. Și cu toate că era atât de părăsit, uneori îi trecea prin minte: „Ja să mă duc s-o văd pe mama!“. Pleca atunci din locurile cunoscute, cu piețe și bulevarde zgomotoase, cobora pe chei, trecea podurile și, în cele din urmă, ajungea în mahalalele oamenilor sărmani.

Acolo, într-o cocioabă nenorocită, trăia familia acestui băiat zglobiu. Găsea aici numai amărăciune, mizerie și, ceea ce era mai trist, nici măcar un zâmbet de bun sosît.

Vatra era rece și reci erau și inimile.

Când intra, îl întrebau: „De unde vii?“. „De pe stradă!“ răspundea el.

Când pleca, îl întrebau: „Unde te duci?“. „Pe stradă“, răspundea el.

Iar maică-sa îi striga din urmă: „Și ce-mi cauți pe aici?“.

Copilul trăia lipsit de dragoste și de îngrijire, ca ierburile gălbejite care cresc prin pivniți. Nu suferea însă din această pricină și nu învinuia pe nimeni. De altminteri, nici nu știa cum ar trebui să fie cu adevărat un tată și o mamă.

Am uitat să vă spun că pe Boulevard du Temple acest ștregar fusese poreclit Gavroche¹.

¹ Se pronunță Gavroș.

Gavroche ocrotește doi copilași

La Paris se ivesc adesea, în mijlocul primăverii, zile friguroase, când ai putea crede că s-a întors iarna.

Într-o asemenea seară rece de aprilie, Gavroche, zgribulindu-se de frig în zdrențele lui, stătea pe o stradă plină de lume, în fața unei vitrine mari de frizerie, luminată din belșug. Își înfășurase gâtul într-un șal șterpelit cine știe de unde. Părea că privește cu o curiozitate plină de admirație un manechin de ceară – un cap de femeie pieptănat cu iscusință și împodobit cu flori – care se rotea în vitrină, zâmbind trecătorilor. Adevărul era însă că Gavroche observa ce se petrece în frizerie, pândind momentul în care s-ar fi putut strecura înăuntru, pentru a șterpeli din vitrină o bucată de săpun, pe care s-o vândă pe urmă, pentru câțiva gologani, unui bărbier de la mahalala. I se întâmpla deseori să prânzească numai datorită acestui mijloc.

Era foarte îndemânatic în asemenea isprăvi, pe care le numea „a-i bărbieri pe bărbieri!”.

Tot admirând manechinul de ceară și privind bucata de săpun, el mormăia printre dinți:

— De marți... nu, nu așa, nu de marți!... Ba poate de marți!... Da, da, sigur, de marți!...

Se străduia să-și aducă aminte când mâncase pentru ultima oară. Își dădu seama că aceasta se întâmplase cu trei zile în urmă.

În prăvălia caldă și luminată, frizerul bărbierul pe clientul care venea la rând și din vreme în vreme arunca câte o privire piezișă dușmanului, adică ștrengarului rebegit de frig, dar obraznic, care stătea la geam cu mâinile în buzunare și, desigur, puneă ceva la cale. Dar iată că Gavroche văzu doi copii mai mici decât el, unul de vreo șapte ani, celălalt de cinci, destul de bine îmbrăcați, care intraseră în prăvălie. Era greu să înțelegi ce spuneau, deoarece vorbeau amândoi deodată. Cel mai mic plângea întruna, iar celui mai mare îi clănțăneau dinții de frig. Bărbierul se întoarse furios și, fără să-i asculte, îi dădu afară, strigând după ei:

— Intră și ăștia fără nici un rost, numai așa, să răcească odăile oamenilor!

Copiii plecară, plângând. Între timp, cerul se înnorase și începuse să plouă mărunț.

Gavroche se repezi după copii:

— De ce plângeți, broscuilor?

— N-avem unde să dormim la noapte – răspunse cel mai mare.

— Pagubă în ciuperci! Face să plângi pentru asemenea fleacuri? Uite prostituții!

Și, ocrotitor, cu voce mângâietoare, el adăugă:

— Veniți cu mine, picilor!

— Venim, domnule – răspunse cel mai mare.

Conținându-și plânsul, copiii îl urmară cu încredere pe Gavroche. Depărtându-se, Gavroche nu se putu stăpâni să nu arunce o privire furioasă bărbierului:

— Fiară nemiloasă! mormăi el. Viperă, nu alta! Ascultă, bărbierule, am să chem un lăcătuș și am să-l pun să-ți atârne o tinichea de coadă.

Din pricina bărbierului căpătase acum gust de harță. Sărind peste o băltoacă, zări o bătrână cu o mătură în mână și o întrebă:

— Doamnă, ați ieșit să călăriți pe calul dumneavoastră?

Și pe dată stropi cu noroi ghetetele lustruite ale unui trecător.

— Nătărăule! țipă trecătorul, furios.

Gavroche își scoase nasul din șal:

— Domnul se plânge de cineva?

— De tine – se răsti trecătorul.

— Biroul s-a închis – zise Gavroche – nu se mai primesc petiții!

Trecând prin fața unei porți, văzu o mică cerșetoare, de vreo treisprezece-paisprezece ani, care tremura de frig.

— Sărmănica! N-are nimic pe ea! Ține, ia-l! zise el. Și scoțându-și șalul cel călduros, îl aruncă pe umerii slabi ai cerșetoarei.

Fetița îl privi înmărmurită și primi darul fără să spună un cuvânt. Gavroche însă se zgribuli acum și mai amar-nic din pricina frigului. Tocmai în acest timp, ploaia, care contenise, se porni din nou.

— Ce îndrăzneală, iar plouă! strigă Gavroche. Asta nu mai îmi place! Dar la urma urmelor, atâta pagubă! adăugă el, privind cum cerșetoarea se înfășură în șal. Cel puțin ei o să-i fie cald ca într-un cojoș!

Porni mai departe.

În urma lui, copiii grăbeau pasul. Trecând pe lângă o brutărie, Gavroche se întoarse spre ei:

— Ia ascultați, puștilor, ați prânzit azi?

— Nu, domnule, de azi dimineață n-am mâncat nimic + răspunse cel mai mărișor.

— Se vede că n-aveți nici tată, nici mamă! zise Gavroche, cu tonul unui om mare.

— Ba da, domnule, avem și tată și mamă, dar nu știm unde sunt. Am tot mers pe străzi, căutând ceva de mâncare, dar n-am găsit nimic.

— Știu – zise Gavroche – câinii mănâncă tot. Și după un timp, adăugă: Care va să zică v-ați pierdut părinții? Nu mai știți ce s-a ales de ei? Asta nu se face, puștilor! E o prostie să-i pierzi pe cei mari. Ei, dar ceva tot trebuie să mâncați...

Nu-i mai întrebă nimic. Să nu ai adăpost, e lucru obișnuit pentru un ștregar.

Gavroche se opri și începu să-și scotocească buzunarele pantalonilor. În cele din urmă înălță capul, cu o înfățișare plină de mândrie:

— Liniștiți-vă, picilor, acușica o să cinăm de minune.

Pescui din buzunaru-i larg un bănuț, împinse băiețașii în brutărie și, azvârlind banul pe tejghea, strigă:

— De cinci gologani pâine!

Brutarul luă o pâine și un cuțit.

— O împarți în trei – reluă Gavroche și explică plin de demnitate: Dar vezi că suntem trei!

După ce-i privi pe copii cu luare-aminte, brutarul se pregăti să le dea pâine neagră, dar Gavroche strigă, în-ciudat:

— Ce-i asta?

Brutarul răspunse cu politețe:

— Pâine! E pâine foarte bună, de calitatea a doua.

— Ba să ne dai cea mai bună pâine albă. Eu fac cinste!

Brutarul nu-și putu stăpâni un zâmbet și începu să-i cerceteze cu curiozitate.

— Ia ascultă, ce te uiți așa la noi? îl întrebă Gavroche jignit. Crezi că suntem copilași?

După ce pâinea fu îmbucătățită, Gavroche le spuse băieților:

— Ei și acum înfulecați!

Copiii îl priviră fără să-nțeleagă. Gavroche începu să râdă:

— Firește, sunt mititei, nu pricep încă! Mâncați, țâncilor! adăugă el.

Socotind că băiatul cel mare e mai dezghețat și trebuie încurajat într-un fel deosebit, Gavroche îi întinse felia cea mai groasă și zise:

— Hai, deschide pliscul!

Bucățica cea mai mică o opri pentru el. Toți trei erau foarte flămânzi și, stând la ușă, mâncau cu lăcomie. Brutarul, care-și primise banii, îi privea acum cu necaz, pentru că împiedicau intrarea în brutărie.

— Să ne întoarcem pe stradă – zise Gavroche.

Porniră astfel mai departe, spre Bastilia.

Din când în când, trecând pe dinaintea vreunei prăvălii luminate, băiețelul cel mai mic se oprea să vadă ce oră arată ceasornicul de cositor pe care-l avea atârnat de gât cu o sfoară.

— Ian privește ce mai nătăflează! zise Gavroche. Apoi murmură gânditor, ca pentru el: Oricum, dac-aș avea copii, le-aș purta mai bine de grijă!

Tocmai când isprăvea de mestecat pâinea, dintr-un colț al străzii Ballets, un om înalt îi strigă lui Gavroche:

— Tu ești, Gavroche? Încotro?

Gavroche arată spre copii.

— Mă duc să-i culc.

— Unde?

- La mine acasă.
- Da' ce, tu ai casă?
- Am!
- Unde?
- În elefant! răspunse Gavroche.
- Cum în elefant?
- Da, în elefant! Și ce vezi de mirare în asta?

Elefantul

Pe vremea aceea, în piața Bastiliei se afla un monument ciudat: un elefant uriaș, de lemn, tencuit pe deasupra cu ipsos. În spinarea lui era așezat un turn, care semăna cu o căsuță: pe vremuri, acest turn fusese vopsit în verde, dar ploile și vremea rea îl înnegriseră.

Elefantul se afla într-un colț pustiu al pieții. Fruntea lată, trompa, colții, turnul de pe uriașa lui spinare, cele patru picioare care aduceau cu niște coloane, îl făceau să semene noaptea cu o dihanie înspăimântătoare.

Spre acest colț al pieții, abia luminat din depărtare de un felinar, îi duse ștregarul pe cei doi protejați ai săi. Dându-și însă seama că micuții s-ar putea speria de o asemenea namilă, le zise:

— Să nu vă fie frică, țâncilor!

Se strecură printr-o spărtură a îngrăditurii care împrejmua locul unde se afla elefantul; apoi îi ajută și pe micuți să se strecoare pe acolo. Cei doi copii, speriați, îl urmau cu încredere, fără să scoată o vorbă, pe micul lor

ocrotitor zdrențuit, care le dăduse pâine și le făgăduise un culcuș.

Dincolo de îngrăditură se afla o scară, pe care o întrebunțau peste zi muncitorii unui șantier din vecinătate. Cu o putere uimitoare pentru anii săi, Gavroche o ridică și o sprijini de unul din picioarele de dinainte ale elefantului. Chiar la locul unde ajungea scara, se zărea un fel de deschizătură neagră în pânțele elefantului.

Gavroche le arată musafirilor săi scara și deschizătura și le zise:

— Hai, cățarați-vă!

Cei doi băiețași se priveau cu spaimă.

— Vă e frică, picilor! râse Gavroche. Și adăugă: ia priviți!

Cuprinse cu brațele piciorul zgrunțuros al elefantului și, într-o clipită, fără să întrebunțeze scara, ajunse până la deschizătură, se târî înăuntru ca o șopârlă care se strecoară într-o gaură, dispăru, dar după un minut fețișoara lui palidă se arată din nou în deschizătura întunecată.

— Haide – țipă el – suiți-vă mai repede, țâncilor! O să vedeți ce bine e aici! Urcă tu întâi – îi spuse el celui mai mare – uite, îți dau mâna.

Copiii se ghemuiau unul în altul. Le era și teamă de Gavroche, dar în același timp aveau și încredere în el; și apoi afară ploua cu găleata. Cel mai mare își luă inima-n dinți. Văzând că frate-său se suie, iar el rămâne, singur-singurel între picioarele uriașului animal, băiețelului ce-

lui mic i se făcu tare frică, ar fi vrut să plângă, dar nu îndrăznea.

Băiețelul mai mare urca, clătinându-se, treptele scării. Gavroche se străduia să-l îmbărbăteze, strigând:

— Să nu-ți fie frică! Uite așa! Încă puțin, încă! Pune aici piciorul și ține-te mai bine cu mâna! Haide, curaj!

Îndată ce băiețașul ajunsese destul de aproape, Gavroche îl înhăță de braț cu putere și-l trase în sus.

— S-a făcut! spuse el.

Copilul se strecură în spărtură.

— Și acum – reluă Gavroche – așteaptă-mă. Luați loc, domnule.

Ieși prin deschizătură cu aceeași îndemânare cu care intrase și, sprinten ca o maimuță, se lăsă jos, de-a lungul piciorului elefantului, sări în iarbă, îl luă în brațe pe băiețelul cel mic, îl așeză pe treapta din mijloc a scării, apoi începu să urce în spatele lui, strigând celui mai mare:

— Eu îl împing și tu trage-l!

Într-o clipă, micuțul a fost ridicat, împins și vârât înăuntru, înainte de a avea vreme să-și vină în fire. Gavroche intră pe urmele lui, izbi cu piciorul scara, care se rostogoli în iarbă, apoi bătu din palme, țipând:

— Iată-ne acasă! Ura!

Într-adevăr, Gavroche se afla în locuința lui. Adeseori, trecând prin piața Bastiliei, burghezii, gătiți de sărbătoare, spuneau, aruncând elefantului priviri pline de dispreț:

— La ce mai e bun? E vremea să fie dus de-aici!

Dar el era bun să ferească de frig, de ploaie, de grindină și de zăpadă, să ocrotească de vântul înghețat al iernii, de dormitul în noroi și de dormitul în zăpadă, o mică făptură fără tată, fără mamă, fără pâine, fără haine și fără adăpost.

Deschizătura prin care se strecurase Gavroche aproape că nici nu se vedea de afară, fiindcă se afla chiar sub pânțelele elefantului și era atât de îngustă încât nu se puteau furișa prin ea decât pisici sau copii.

— Mai înainte de toate – zise Gavroche – să anunțăm că nu suntem acasă!

Înfundându-se în beznă, cu siguranța cuiva care-și cunoaște casa, el luă o scândură și astupă intrarea. Apoi dispăru din nou în întuneric. Copiii auziră sfârâitul unui bețișor vârât într-o sticlură cu fosfor. Pe vremea aceea nu existau încă chibrituri adevărate.

O lumină neașteptată îi sili pe copii să închidă ochii. Gavroche aprinsese un capăt de fitil muiat în rășină. La flacăra unei asemenea lumânări, care mai degrabă fumega decât lumina, se putea totuși zări interiorul elefantului.

Oaspeții lui Gavroche priviră cu mirare și spaimă de jur împrejur.

Sus, deasupra capetelor, se întindea o grindă lungă și întunecată, de la care porneau, din loc în loc, bârne groase, boltite, închipuind coloana vertebrală cu coas-